

PRAŽSKÉ ROMÁNSKÉ DOMY PO SEDMI LETECH

ZDENĚK DRAGOUN

Prezentace nových nálezů pozůstatků pražské románské obytné architektury za posledních sedm let, tj. od vydání katalogu pražských románských domů. Krátké zamyšlení nad dopadem těchto objevů některé z dříve předpokládaných závěrů potvrzuje (především existenci dvorců s románskými ohradními zdmi na Malé Straně a snad i na Starém Městě), v jiných případech přináší zcela nové skutečnosti. Takovou je především existence organizované románské zástavby (i jejího organizovaného zániku) na ploše pozdějšího Nového Města pražského s výskytem dříve nepoznaných stavebních prvků, jako je nosná zeď schodiště a dvojice vstupních šjí.

The presentation of new discoveries of Romanesque residential architectural remains in Prague over the past seven years since the publication of the Prague Romanesque houses catalogue. In some cases this short review of the new material confirms some of the previously presumed conclusions (mainly the existence of homesteads with Romanesque enclosure walls at Malá Strana and possibly also in The Old Town) and in other cases it brings completely new information, such as existence of a planned Romanesque residential area on the site of the future New Town of Prague, with previously unknown building features such as a staircase portative wall and a doubled entrance way for example.

Klíčová slova — Praha – pražská sídelní aglomerace – architektura – podhradní dvorce – románské domy

V roce 2002 vyšla kniha, obsahující revidovaný a standardizovaný katalog pražských románských domů, doplněný o stručné shrnutí sledované problematiky (DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002). Zkusme se podívat, jak se situace poznání na tomto poli vyvinula za uplynulých sedm let.

Celkem podle očekávání došlo k novým zjištěním pozůstatků románské nesakrální architektury. Těmi prvními byla doplnění našeho poznání o nově (nebo staronově) odkryté části známého objektu čp. 144/I v Karlově ulici v rámci zásahů do omítek po záplavách roku 2002, které odkryly pozůstatky vstupní šje domu. Nepřímým důsledkem povodně bylo i nalezení dílčí dokumentace nálezu na staveništi domu čp. 368/III v malostranské ulici Tržiště z roku 1932, obsahující fotografie zde odkrytých zdí. V rámci rekonstrukce tramvajové tratě v malostranské Karmelitské ulici byla zjištěna existence kvádríkového zdiva v uličních fasádách domů čp. 380/III a 382/III (DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2003) a zdivo podobného charakteru bylo objeveno při záchranném výzkumu rovněž v domě čp. 298/III (WALLISOVÁ/ČIHÁKOVÁ 2004). Dosud neznámá část románské zástavby domu čp. 479/I na Staroměstském náměstí byla odhalena na konci roku 2003 (DRAGOUN 2004).

Překvapivý a bohatý byl i nález románských obytných staveb při rozsáhlém archeologickém výzkumu v letech 2003–2004 v prostorách bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky (JUŘINA/KAŠPAR/PODLISKA 2009). Zde byly odkryty pozůstatky tří domů. Nejzachovalejší z nich je kvádríkový, patrně dvouprostorový palác se záchodovým rizalitem (JUŘINA/VALKONY/VYŠOHLID 2006, 359–360; JUŘINA 2006). Převážně základová partie se zachovala z domu jednoprostorového, patrně s dvojicí sloupů či pilířů předpokládající šestici křížových kleneb (nikoliv dvojici jak je omylem uvedeno v textové části předběžných publikací) a se zděnou vstupní šjí v nároží (KAŠPAR/ŽEGK-LITZ/SVOBODA/POLEDNE 2006, 363–364; JUŘINA/KAŠPAR/PODLISKA 2009, 48). Posledním dokladem románské stavby na uvedené lokalitě je relativně rozměrná kamenná vstupní šje do spodního podlaží dřevohliněné stavby (HAVRDA/OMELKA/KOVÁŘ/PODLISKA 2006; JUŘINA/KAŠPAR/PODLISKA 2009, 50). Ze zástavby západní partie náměstí Republiky pochází rovněž nedávný nález zbytku románské obytné stavby z domu čp. 660/I (OMELKA v tisku).

Torzo románské kvádríkové zdi bylo zaznamenáno při archeologickém výzkumu v Týnské ulici čp. 1064/I v roce 2006 (PODLISKA 2007; PODLISKA 2009; DRAGOUN 2009a, 45–46). Při rekonstrukci spodních podlaží domu čp. 558/I v Celetné ulici byly znovu odkryty a restaurovány prostory románského domu v dnešním suterénu (DRAGOUN/SEMERÁD 2008). V září 2009 byly zdokumentovány pozůstatky kvádríkového zdiva v suterénech bývalého Krennova domu v severozápadním rohu Staroměstského náměstí (za poskytnuté informace děkuji J. Havrdovi). Letošního roku byly rovněž odkryty zbytky kvádríkové zídky v prostoru Hradčanského náměstí před Salmovským palácem čp. 186/IV.

Po povodních byly odstraněny omítky i v severní místnosti domu čp. 165/I v Karlově ulici a odhaleno tak zdivo, které nemohlo být dokumentováno v rámci zpracovávání katalogu románských domů. Informaci o tomto odkrytí známe teprve krátce, takže zatím k doplnění dokumentace nedošlo.

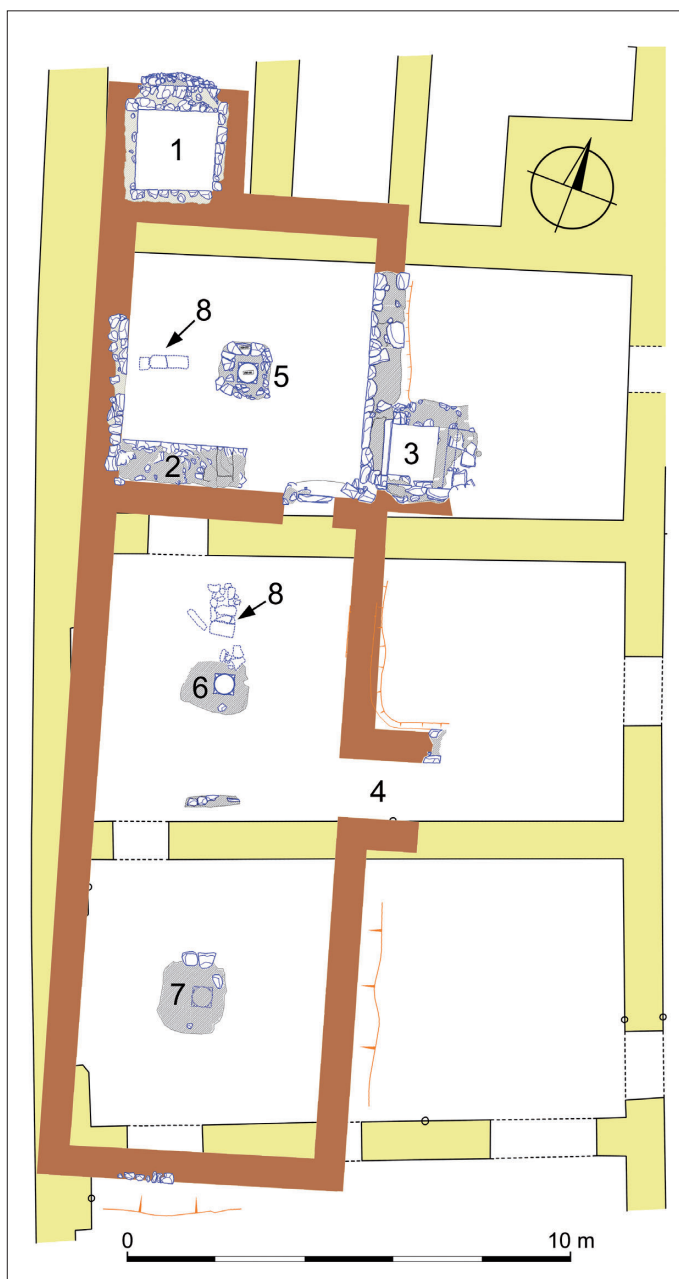
Podívejme se ve stručnosti na skutečnost, jak zapadají nové objevy do dosavadního pohledu na tuto problematiku.

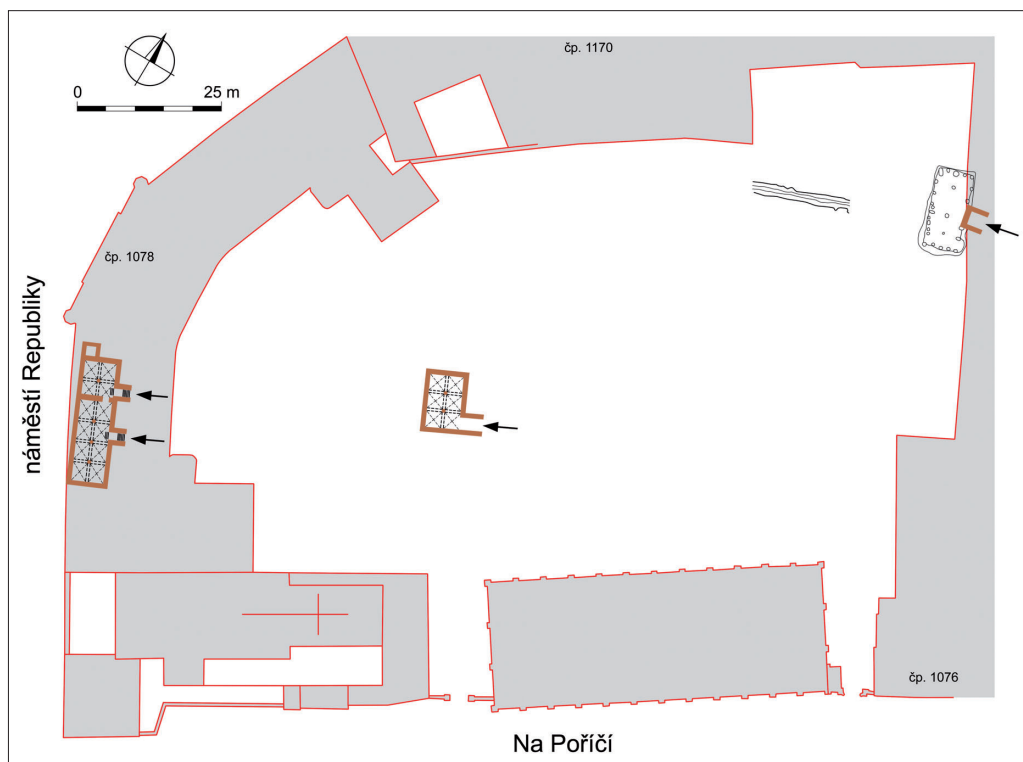
Nálezy zdiva v **Karmelitské ulici** doplňují vyslovenou hypotézu o existenci ohrazených dvorců, rozšiřujících plochu levobřežního podhradí ve vrcholně románském období směrem k jihu (DRAGOUN 1999, 37). Prohloubení našeho poznání kvádrkové zdi v ulici Tržiště stále nedovoluje jednoznačnou interpretaci především proto, že si stále nejsme jisti ani orientací dochovaného zdiva. Diskutované varianty (pozůstatek domu, kostela nebo hradební zdi – DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2003, 94) lze podle mého názoru rozšířit i o výklad zdi právě jako součásti ohradní konstrukce jednoho z uvažovaných areálů dvorcového typu. Interpretaci ještě ztěžuje skutečnost, že zeď se zřetelně nachází vně veškerých linií příkopů, lemujících jižní hranu opevněného podhradí v období 9.–13. století (ČIHÁKOVÁ 2001, obr. 21 a 22). Předpokládané dvorce by tedy musely být součástí jakési samostatné části podhradí, která by byla ještě relativně dlouho po svém vzniku oddělena od jeho jádra příkopem a to i ve fázi 13. století, což předpokládá komplikovanou představu vzniku nového příkopu mezi existujícími partiemi zástavby jádra podhradí a jeho předpolí. Části ohradní zdi dvorce s kostelem sv. Prokopa (DRAGOUN 1999, obr. 2; WALLISOVÁ/ČIHÁKOVÁ 2004, 34), předpokládaného na východní straně Karmelitské ulice, se patrně dostávají do kolize s rekonstruovanou trasou malostranského potoka (ČIHÁKOVÁ 2001, obr. 1). Ten ovšem v době vzniku dvorce (či dvorců) byl

již pravděpodobně sveden do existujícího příkopu zdejšího opevnění (ZAVŘEL 2001, 17) a svoji starší trasu mohl opustit.

Zásadním objevem jsou pozůstatky románské obytné zástavby v **prostoru náměstí Republiky**. Jejich existence definitivně zrušila představu o výlučnosti prostoru pozdějšího Starého Města pro situování románských kamenných domů. Výskyt honosné palácové stavby (obr. 1) nedovolí o zdejší zástavbě uvažovat jako o periferní části osídlení na okraji významnějších areálů. Běžně akceptovaná představa o narušení rozsahu předlokačního osídlení na jeho jižní straně v písemně doloženém Újezdu sv. Martina, doplněná zapojením kostelů sv. Martina a sv. Štěpána „do zdi“, tedy do staroměstské hradby, dostává tak nově analogii i na straně východní. Bezprostřední zánik románského domu fortifikační budovanou ve 30. letech 13. století na západní straně náměstí doplňuje trojice staveb, zanikajících v předpolí tohoto opevnění (obr. 2). Archeologický výzkum zjistil stopy cílené demolice staveb, tedy zániku spojovaného buď přímo se záměrem likvidace staveb před opevněním jako prvku v případě útoku

Obr. 1. Rekonstruovaný půdorys románského paláce objeveného výzkumem v bývalých kasárnách na náměstí Republiky (původně čp. 1078/II) s vyznačením dochovaných fragmentů zdiva. **1** – záchodový rizalit, **2** – základ schodiště, **3–4** – vstupní šíje, **5–7** – základ klenební podpory s patkou sloupu, **8** – destrukce klenebních pasů. Světle žlutě stav do roku 2005 (z podkladů J. Růžičky překreslil M. Ďurica, 2009).

Obr. 2. Situace románských domů na ploše bývalých kasáren na náměstí Republiky (**okrově** zděné konstrukce). Na východě rozlehlý dřevohliněný dům s kamennou vstupní šíjí vyzděnou z románského kvádříkového zdiva, v jeho blízkosti část příkopu (z podkladů J. Růžičky překreslil M. Ďurica, 2009).

ohrožujícího obránce opevněného města, nebo (pravděpodobněji) s opuštěním prostoru zůstávajícího pro budoucnost vně hradeb a nenáležícího k vznikajícímu právnímu městu (JUŘINA/KAŠPAR/PODLISKA 2009, 51).

Velmi zajímavou skutečností je i jednotná orientace zdejších staveb, doplněná i unifikovaným umístěním vstupu do nich od východu. Torzo domu se zvláštním přístavkem na parcele domu čp. 660/I je bohužel natolik porušené fortifikací, že umístění zdejšího vstupu neznáme. Bylo by velmi zajímavé znát, zda byl orientován směrem k centrální části výskytu románských domů kolem Staroměstského náměstí či směrem ke kostelu sv. Benedikta nebo zda respektuje polohu vstupu od východu jako tři domy v prostoru bývalých kasáren. Zůstává zatím otázkou, zda se v nově objeveném celku jedná o blíže dosud nespecifikovatelný urbanistický počín, nicméně není vyloučena vazba těchto staveb na románskou fázi kostela sv. Petra na Poříčí s portálem na západní straně. I když se jedná o značně velké vzdálenosti, byly by odkryté domy přístupné směrem od kostela a naopak kostel by se otvíral směrem k těmto stavbám. Velmi důležité bude proto v dalším stadiu zpracování výsledků výzkumu určení parcelních hranic jak staveb kamenných tak i dřevěných domů náležejících ke stejnému horizontu a jejich komparace se zástavbou zjištěnou staršími výzkumy v tzv. Petřské čtvrti. Je otázkou, zda toto určení bude možné, nicméně alespoň dílčímu úspěchu v tomto směru by mohly nasvědčovat nalezené nepřítliš hluboké příkopy v okolí některých poznaných staveb (JUŘINA/KAŠPAR/PODLISKA 2009, 51). V každém případě zdejší nálezy prokazují souvislý rozsah pravobřežní části pražské předlokační aglomerace v jeho vrcholné fázi až ke sv. Petru. Za těchto okolností je třeba hledět na lokaci Havelského Města a stavbu staroměstské fortifikace jako na náročný mocenský akt, zasahující výrazně do majetkových poměrů v této části Prahy. Se značnou pravděpodobností je třeba předpokládat v souvislosti s ním pořízení právně závazného písemného dokumentu, který bohužel nejspíše beze stopy zmizel.

Odkryté stavby vykazují některé poněkud nezvyklé stavební prvky. Nejedná se jen o kombinované použití kvádříkového zdiva ve vstupní partii dřevěného (značně rozměrného) domu (obr. 3), navíc umístěného v osově, nikoliv nárožní pozici. Samotný vstupní portál, jak naznačuje dochovaný práh, ve srovnání s portály celokamenných kvádříkových domů patří k největším dochovaným portálům. Zajímavým prvkem, neznámým u dosavad známých pražských románských domů, je i existence nosné zdi schodiště v bočním prostoru paláce. Záchodový rizalit na severní štitové straně paláce je druhým pražským případem, kapacitně podstatně větším než u domu čp. 16/I. Nezvyklá je i dvojice šíjí u palácové stavby, u níž je možné uvažovat o oddělení funkčně odlišných partií objektu. Celek působí dojmem aditivního spojení paláce s téměř osově umístěnou šíjí a po jeho severním boku přiloženým jednoprostorovým kvádříkovým domem s šíjí tradičně na nároží

Obr. 3. Praha – náměstí Republiky (bývalé čp. 1078/II, vstupní šíje v čp. 1076/II). Pohled na zahloubený dřevohliněný dům s reliktem zděné vstupní šíje. Pohled od východu (foto J. Podliska, 2004).

stavby. Bohužel právě dělicí zeď mezi těmito dvěma částmi budovy se nedochovala, respektive kontakt stavebních prvků v jihozápadním a jihovýchodním nároží. Doložen je práh avizující spojení mezi těmito částmi, není ovšem jednoznačné, zda by nemohl být dodatečně vložen do dřívě plné zdi.

Zajímavá je rovněž aplikace stavebního modulu římské stopy (minimálně u palácové stavby – JUŘINA 2006, 174). Předpokládanou vazbu na stavitele strahovského kláštera je nutné ještě systematicky prověřit (DRAGOUN 2009b, 187). Nicméně tato skutečnost nasvědčuje příslušnosti stavby ke staršímu horizontu románských obytných staveb z konce 12. století podobně jako pečlivé opracování stavebních prvků i archeologické datování (JUŘINA 2006, 174). Svým umístěním pak palác narušuje dosavadní představu, podle které se palácové objekty, jako jádra podhradních dvorců, soustřeďovaly blíže k vltavskému břehu a naznačovaly postup zástavby od Vltavy ke vzdálenějším a terasovitě vyvýšenějším místům (DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002, 352).

Konstatování románského zdiva pod průčelím domu **čp. 479/I na Staroměstském náměstí** je vlastně prvním případem společného výskytu dvou ze tří základních typů pražských románských domů na jedné parcele. Tedy domu při veřejném prostranství a jednoprostorového zahloubeného zděného objektu v hloubce parcely, snad úložiště cenného majetku či zboží v prostoru chráněném před požáry. Situace v čp. 16/I, kde je základní dům doplněn o nezahloubenou zděnou stavbu, je zjevně odlišná, protože ona stavba má spolehlivě obytnou funkci, jak dokazuje vybavení zděným záchodovým rizalitem. Nálezová situace ani rozsah a podoba zdiva nedovolují určit, je-li jejich vznik současný nebo zda se jedná o časově posunutou fázi. Logičtější se zdá dodatečné nahrazení dřevěné stavby v průčelí kamennou variantou.

Nalezené torzo kvádříkové zdi v **Týnské uličce čp. 1064/I** náleží podle výsledků výzkumu k exteriérovému líci nezahloubené stavby. Může jí být objekt postavený v úrovni tehdejšího terénu nebo (spíše) ohradní zeď většího areálu. I v případě interpretace zdi jako ohradní by byla v tomto případě pravděpodobnost dřívější existence kvádříkové obytné stavby ještě zvýšena, pakliže bude prověřeno, že architektonický článek, nalezený druhotně použitý ve zdivu zdejšího asanovaného domu, je hlavice románského sloupu. Není zcela vyloučena možnost, že kvádříková zeď představovala severní konec parcely pozdějšího domu čp. 628/I (PODLISKA 2007, 346), odkrytého a zbouraného v rámci asanace v roce 1898 (DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002, 290). Pro sledovanou problematiku je nález významný možností archeologického datování stavby vyhodnocením keramiky z vrstev vně odkryté zdi, která klade vznik zdi do průběhu 1. poloviny 13. století (PODLISKA v tisku). Přikloníme-li se k interpretaci zdi jako ohradní, pak by byla prvním příkladem doloženým na pravobřežní části podhradí (samozřejmě kromě knížecího Týna).

Opětovně a v podstatně větší míře než v minulosti odhalené zdivo ve spodním podlaží domu **čp. 558/I v Celetné ulici** dovolilo rozpoznat detailní členění zdejšího interiéru (obr. 4) s dvojicí

Obr. 4. Praha – Celetná ulice čp. 558/I. Pohled na západní interiérovou stěnu románského domu se zazděným oknem a uzavíratelnou odkládací nikou. Pohled od východu (foto J. Hlavatý, 2008).

odkládacích nik, přičemž jedna z nich byla opatřena uzavíratelným konstrukčním prvkem, což je po podobné nize v domě čp. 31/I v Kaprově ulici druhý případ svého druhu. Dvojice sousedících okenních otvorů v severní stěně je proti dosavadním předpokladům otevřena do uličního průčelí a představuje tak výjimečný příklad méně obezřetného přístupu románského domu k veřejnému prostoru. Vyřešena byla i otázka podoby vstupní šíje směřující jako ve většině ostatních domů kolmo na dvorní průčelí v nároží stavby, z níž byl rozpoznán a ochráněn zbytek její valené klenby s vodorovně vedenou vrcholnicí. Umístění šíje vedené z hloubi parcely již respektuje ostržitý vztah k veřejnému prostoru – frekventované ulici směřující k tržišti.

Na základě provedené dokumentace zdejšího zdiva byl rovněž podniknut pokus o numerické ověření někdy vyslovovaného předpokladu, že rozměr použitých kvádrů lze brát jako určité chronologické vodítko. Srovnáním velikosti plochy kvádrů v tomto objektu s kvádry ve zdivu domu čp. 459/I dendrochronologicky datovanému k roku 1213, doplněným o srovnání velikosti kvádrů ve dvou fázích domu čp. 144/I v Jilské ulici, bylo konstatováno, že přímočaré spojování velkých kvádrů s mladšími stavbami je třeba odmítnout (DRAGOUN v tisku). V podstatě se jedná o exaktní doklad logické skutečnosti, že pro velikost kvádrů je rozhodující aktuální situace při lámání kamene v místě těžby.

Z okrajových doteků souvisejících s problematikou pražských románských domů v odborné literatuře lze zmínit odlišný pohled na některé prvky románského domu. Takovým příkladem je interpretace reliktu okenního otvoru v západní stěně spodního podlaží **domu čp. 606/I** (palác Kinských) jako pozůstatku vstupu přímo z prostoru náměstí (VÍTOVSKÝ 2006, 116, obr. 1 a 4). Tuto interpretaci je třeba odmítnout pro značně vysoké umístění předpokládaného prahu – cca 1,8 m nad pochozí úroveň interiéru, které naopak ponechává nízký prostor pro samotný vstupní portál nebo portálovou niku vstupu. Stejně jako proto, že uvedená místnost svůj tradičně situovaný vstup má v zadní, východní stěně (DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002, 283, 285) a místnost s dvojicí vstupů z exteriéru v pražském románském prostředí neznáme. V neposlední řadě i pro téměř absolutní absenci pražských analogií vstupu z veřejného prostranství, kdy jedinou výjimkou je dům čp. 10/I v radničním bloku.

V otázce domácích analogií je nutné upozornit na významný pokrok v procesu poznání nejstaršího horizontu brněnských zděných domů v pozdně románském období (MERTA 2001; PROCHÁZKA 2003; MERTA/PEŠKA/PROCHÁZKA 2004; PROCHÁZKA a kol. 2006). Ačkoliv ve srovnání s Prahou lze nalézt určité půdorysné shody a odpovídající zahlobení spodního podlaží, dá se říci, že převládají lokální rozdíly a že vzájemné srovnávání kamenného domu jako stavebního typu je v těchto případech komplikované. Vznik nejstaršího horizontu brněnských domů spadá až do pozdější doby, před polovinu 13. století, a odlišuje se stavebním materiálem (místní kámen, významné použití maloformátových cihel), jeho skladbou (absence kvádrového zdiva) i aplikací některých konkrétních prvků (např. stříškovitá cihlová odkládací nika).

Za relativně krátkou dobu sedmi let se zdá (jak tomu ostatně bývá téměř vždy), že některé nové objevy potvrzují názory dříve vyslovené, jiné formulují otázky zcela nové. Závažnost nových otázek v našem případě nespočívá tolik v detailním prohlubování našeho poznání jako ve svém způsobem novém pohledu na rozsah a podobu celé pravobřežní partie románské podhradní aglomerace v jejím vrcholném stadiu i v momentě její přeměny v samostatné městské útvary. Tyto otázky vycházejí především z výsledků výzkumu při stavbě areálu Palladium, které zároveň ilustrují markantní rozdíl v úrovni tradičních „kamínků mozaiky“ a plošného cíleného výzkumu rozsáhlejší oblasti, kteréžto konstatování nemusíme chápat jenom topograficky. V každém případě množství nově nalezených pozůstatků románské nesakrální architektury je rozhodně optimistické jak do budoucnosti tak směrem k perspektivám dalšího poznání.

LITERATURA

- ČIHÁKOVÁ 2001 — Jarmila ČIHÁKOVÁ: Raně středověké fortifikace na jižním okraji pražského levobřežního podhradí. *Mediaevalia archaeologica* 3, Pražský hrad a Malá Strana, 2001, 29–135.
- DRAGOUN 1999 — Zdeněk DRAGOUN: Schema der Entwicklung von selbständigen befestigten Anlagen in Prag bis Mitte des 13. Jahrhunderts. *Castrum Bene* 6, Burg und Stadt, Praha 1999, 33–40.
- DRAGOUN 2004 — Zdeněk DRAGOUN: Zjištění další části románské obytné stavby v domě čp. 479/I na Staroměstském náměstí v Praze. *Průzkumy památek* 11, 2004/1, 89–91.
- DRAGOUN 2009a — Zdeněk DRAGOUN: Romanesque Prague and New Archaeological Discoveries. In: Z. Opačík (ed.), *Prague and Bohemia. Medieval Art, Architecture and Cultural Exchange in Central Europe*, The British Archaeological Association Conference Transactions 32, 2009, 34–47.
- DRAGOUN 2009b — Zdeněk DRAGOUN: Vladislav a jeho stavby v Praze. In: M. Mašek / P. Sommer / J. Žemlička (eds.), *Vladislav II. druhý král z Přemyslova rodu*, 2009, 184–190.
- DRAGOUN v tisku — Zdeněk DRAGOUN: K otázce datování pražských románských domů.
- DRAGOUN/SEMERÁD 2008 — Zdeněk DRAGOUN / Matouš SEMERÁD: Spodní podlaží románského domu v Hrzánském paláci čp. 558/I v Celetné ulici na Starém Městě pražském, *Průzkumy památek* 15, 2008/2, 127–131.
- DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002 — Zdeněk DRAGOUN / Jiří ŠKABRADA / Michal TRYML: *Románské domy v Praze*. Praha 2002.
- DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2003 — Zdeněk DRAGOUN / Jiří ŠKABRADA / Michal TRYML: Několik nových poznatků o pražských románských domech. *Průzkumy památek* 10, 2003/1, 91–95.
- HAVRDA/OMELKA/KOVAR/PODLISKA 2006 — Jan HAVRDA / Martin OMELKA / Miroslav KOVAR / Jaroslav PODLISKA: Praha 1-Nové Město, náměstí Republiky čp. 1078/II a 1079/II – areál bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad. In: Dragoun, Z. a kol.: *Archeologický výzkum v Praze v letech 2003–2004*, *Pražský sborník historický* 34, 2006, 315–398.
- JUŘINA 2006 — Petr JUŘINA: Objev kamenného románského paláce na Novém Městě pražském. *Forum urbes medii aevi* 3, 2006, 170–177.
- JUŘINA/KASPAR/PODLISKA 2009 — Petr JUŘINA / Vojtěch KASPAR / Jaroslav PODLISKA: Paláce z kamene i ze dřeva.. In: Juřina, P. a kol.: *Náměstí Republiky. Výzkum století*. Praha 2009, 44–51.
- JUŘINA/VALKONY/VYŠOHLÍD 2006 — Petr JUŘINA / JIŘÍ VALKONY / Martin VYŠOHLÍD: Praha 1-Nové Město, náměstí Republiky čp. 1078/II a 1079/II – areál bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad. In: Dragoun, Z. a kol.: *Archeologický výzkum v Praze v letech 2003–2004*, *Pražský sborník historický* 34, 2006, 359–362.
- KASPAR/ŽEGKLITZ/SVOBODA/POLEDNE 2006 — Vojtěch KASPAR / Jaromír ŽEGKLITZ / Karel SVOBODA / Jan POLEDNE: Praha 1-Nové Město, náměstí Republiky čp. 1078/II a 1079/II – areál bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad. In: Dragoun, Z. a kol.: *Archeologický výzkum v Praze v letech 2003–2004*, *Pražský sborník historický* 34, 2006, 363–366.
- MERTA 2001 — David MERTA: Nejstarší měšťanská kamenná architektura v Brně. *Průzkumy památek* 8, 2001/2, 41–60.
- MERTA/PEŠKA/PROCHÁZKA 2004 — David MERTA / Marek PEŠKA / Rudolf PROCHÁZKA: Měšťanský dům středověkého Brna. Informace o průběhu a výsledcích grantového projektu. *Dějiny staveb*, 2004, 171–186.
- OMELKA v tisku — Martin OMELKA: Praha 1-Staré Město, U Obecního domu čp. 660/I. In: Dragoun, Z. a kol.: *Archeologický výzkum v Praze v letech 2007–2008*, *Pražský sborník historický* v tisku.
- PODLISKA 2007 — Jaroslav PODLISKA: Praha 1-Staré Město, Týnská ulička čp. 1064/I. In: Dragoun, Z. a kol.: *Archeologický výzkum v Praze v letech 2005–2006*, *Pražský sborník historický* 35, 345.
- PODLISKA 2009 — Jaroslav PODLISKA: *Archeologický výzkum v zázemí Týnského dvora*. *Staletá Praha* 25, 2009/2.
- PROCHÁZKA 2003 — Rudolf PROCHÁZKA: Pozdně románský dům z areálu minoritského konventu v Brně. *Průzkumy památek* 10, 2003/2, 163–168.
- PROCHÁZKA a kol. 2006 — Rudolf PROCHÁZKA / Pavel BORSKÝ / Dagmar ČERNOUSKOVÁ / Petr HOLUB / Václav KOLAŘÍK / David MERTA / Marek PEŠKA / Jaroslav SADÍLEK: Zděný dům středověkého Brna. Stručné charakteristiky stojících a archeologicky plošně odkrytých relikvů. *Forum urbes medii aevi* 3, 2006, 242–265.
- VÍTOVSKÝ 2006 — Jakub VÍTOVSKÝ: Zeměpanská kurie s panovnickým trůnem, Eberlinovou mincovnou a palácem Přemyslovců a Jana Lucemburského na Starém Městě pražském. *Průzkumy památek* 13, 2006/1, 110–146.
- WALLISOVÁ/ČIHÁKOVÁ 2004 — Michaela WALLISOVÁ / Jarmila ČIHÁKOVÁ: Kontroverzní zásahy do terénu v domě čp. 298/III v Karmelitské ulici na Malé Straně. Výroční zpráva 2003, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze, 33–35.
- ZAVŘEL 2001 — Jan ZAVŘEL: Geologie, morfologie a osídlování malostranské kotliny. *Mediaevalia archaeologica* 3, Pražský hrad a Malá Strana, 2001, 7–27.

SUMMARY

Prague Romanesque houses after seven years

Keywords — Prague – Prague settlement agglomeration – architecture – farmsteads – Romanesque houses

Since the year 2002, when a catalogue of Prague Romanesque houses was published, several new remnants of vernacular architecture were discovered at Malá Strana, in The Old Town and even in the New Town of Prague.

At Malá Strana further fragments of boundary walls were found, which probably used to surround local farmsteads extending the 12th century settlement more to the south. Some of these farmsteads probably also included simple Romanesque churches.

In The Old Town other remnants of Romanesque houses were revealed. In no. 479/I at The Old Town square evidence of two basic Romanesque house types was discovered on a single plot. The main residential building was facing the square and in the depth of the plot there was a single roomed building probably for storing commodities, which had to be protected from frequent fires. A further find of boundary walling appears to give evidence for another Romanesque site not far from the Ungelt.

The most important find is that of three buildings constructed in ashlar stone (a palace, a one roomed house and the stone entrance to a timber house) at the Republic square in Prague New Town. These finds are changing our view of the urban density and the quality of the buildings in the right bank settlement at the onset of the 13th century. Proving also, that the construction of the Old Town fortifications in the 1230s had a much greater impact on the local settlement plan than was presumed. The targeted demolition of these buildings corresponded with the abandonment of the building plots, which afterwards remained outside the town boundaries, even though they had been occupied by quite wealthy residents.

Fig. 1. Reconstructed groundplan of a Romanesque palace discovered during excavations on the site of the former military barracks in Republic Square, with surviving wall fragments emphasised. **1** – garderobe; **2** – staircase foundations; **3–4** – entrance way; **5–7** – foundations of a vault support with the foot of a column; **8** – destruction of vault arches. **Light yellow** denote the date 2005.

Fig. 2. Romanesque houses at the site of the former military barracks in Republic Square (wall remnants in ochre). At the east a large timber and clay house with a stone entrance way built from Romanesque ashlar walling, in its vicinity part of a ditch.

Fig. 3. Prague—the Republic Square. A clay and timber sunken building with a fragment of a stone entrance way. View from the east.

Fig. 4. Western interior wall of the Romanesque house no. 558/I in Celetná street with an infilled window and a closable niche. View from the east.

English by Linda and Patrick Foster

*Příspěvek je výstupem institucionálně financovaného výzkumného záměru **MK 07503233303** „Odborné poznávání, vědecké hodnocení, dokumentování a evidence nemovitého kulturního dědictví, identifikace statků, které mohou být chráněny“, dílčího úkolu **307** „Odborné zpracování a vědecké vyhodnocení záchranných archeologických výzkumů nemovitých kulturních památek a památkových území jako nových pramenů k dějinám území ČR“.*

PhDr. Zdeněk DRAGOUN
Národní památkový ústav v hl. m. Praze
Na Perštýně 12, 110 00 Praha 1
dragoun@praha.npu.cz